

Hošek, Radislav

[Schnayder, Jerzy. De antiquorum hominum taciturnitate et tacendo]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1958, vol. 7, iss. E3, pp. 150-151

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109356>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Thomson je jen velkorysejší. (G. Thomson, Aischylos a Athény, český překlad str. 90.)

Do ruštiny byla kniha přeložena proto, že autorova snaha vycházet ze základů marxistické metodologie představuje značný přínos pro sovětskou vědeckou veřejnost. V. I. Avdijev ve své předmluvě především oceňuje autorův zájem o sociální základ starořecké kultury.

Celkem je možno říci, že kladné stránky Trencsenyiho studie, zejména zdařilá aplikace dialektické historické metody, nás opravňují přehlížet její nepatrné nedostatky, na př. drobné nedůslednosti.

Jana Nechutová

Georgius Schnayder: De antiquorum hominum taciturnitate et taecendo. Wroclaw 1956, str. 55 + index auctorum; Praca Wroclawskiego towarzystwa naukowego, Seria A, Nr. 56.

Mezi polskými pracemi z problematiky antické teorie literatury, jež se objevují v posledních desetiletích velmi často, zaujme čestné místo i studie G. Schnaydra o mlčenlivosti a mlčení.

Po krátkém úvodě (str. 5–6), který nás seznamuje s problematikou i dějinami bádání této otázky, začíná vlastní práce ve dvou oddílech. V prvním zkoumá autor případy, které vedly antické pisatele k zamlčení nějaké skutečnosti. Pro snadnější zvládnutí obsáhlé látky rozdělil autor pohnutky, které vedly pisatele k mlčení, podle určitých hledisek. Prvním hlediskem jsou stranické důvody, jež vedly k tomu, že zejména historikové opomíjejí některé události podle svého uvážení. Oblibu tohoto postupu, který sledáváme zvláště bohatě zastoupen v díle Xenofontově, vysvětluje Sch. tím, že Řekové neměli dosud smysl pro historickou pravdu, a dovozuje své tvrzení odkazem na Thukydidu (I 23). Je třeba poznamenat, že stranickost autorů nelze vysvětlit jen tímto. Faktory, které stranickost podmiňují, jsou četné a mají jak subjektivní, tak zvláště objektivní charakter. Další Sch. kategorií je láska k vlasti, která vede k tomu, že autoři opomíjejí cizí národy a kraje, jinou třídní důvody (Sch. je odtrhuje od stranickosti!), jaké vedly Cicerona ke skreslenému chápání Euripidova-Enniova Alexandra, opět jinou literární, jaké vedly Polybia k opomíjení Thukydidu a Xenofonta z obavy před nežádoucí disharmonií stanovisk a zpráv; nemalou úlohu mají výchova, soukromé a intimní důvody, vedoucí k pomlčení jmen nepřátel (aby tak nevěšla ve zbytečnou známost, nýbrž propadla zapomnění) či erotických intimít; mlčenlivost je vyhrazena i určitým stavům: státníkům, vojevůdcům, lékařům. Mlčení lékařů bychom ovšem spíše řadili mezi pozůstatky náboženského mlčení, jež právem Sch. považuje za východisko mlčení určitých filosofických sekt.

Ve druhém oddílu probírá pisatel náhledy antických badatelů na mlčení vůbec a uvádí příklady z antického života, jež ukazují na společenský význam mlčení. Tak je znakem správné výchovy (bičování spartští mladíci), i charakteristickým rysem filosofických škol (pythagorovců, akademiků, Epikteta). Názory básníků na mlčení srovnává Sch. s dochovanými výroky filosofů. Vyslovuje názor, že básníci čerpají mnoho od filosofů. Ovšem pozornější pohled na srovnávaná místa (str. 37) snadno zjistí, že tu jde spíše o obecné myšlenky než o přebírání názorů. Obdobných příkladů najdeme na př. v Čelakovského Mudrosloví (Praha 1949, str. 99 n.) celou řadu. Nato se autor zabývá různými příklady mlčenlivosti užitečné i škodlivé a snaží se v některých případech podat jejich vysvětlení. Poslední dvě kapitoly pojednávají o tom, že napsané slovo přináší nesmrtnost tomu, o čem hovoří, a že nejstarší dobu zamlžilo právě to, že o ní prameny mlčí. Sch. správně vyzdvihuje snahu antických pisatelů neupadnout v zapomenutí, tedy období toho, co vede naopak antické pisatele k opomíjení jmen nepřátel, jak jsme již uvedli. Na závěr autor shrnuje své závěry a zdůrazňuje význam mlčení v antickém životě i jeho oslavu na antické scéně. Tu ovšem Sch. opomíjí, neboť ji před ním zpracovala jiná polská badatelka, L. Winniczuk (Meander VI, 1951, str. 284 n.).

Ve svém pečlivém zpracování se autor snažil o nejdůkladnější vymezení jednotlivých kategorií mlčení. Toto jeho dělení je ovšem někdy až příliš podrobné a některé věci, k sobě patřící, od sebe zbytečně odděluje. Tak spíše nežli do kategorie vojevůdců a dopadených spiklenců zařadíme mlčící, a proto i mučené, otroky (str. 29) do kategorie stranickosti a třídnosti (Též odtržené, str. 7 a 18). Jindy zase by věci prospělo, kdyby Sch. přihlédl k okolnostem, doprovázejícím daný jev. Pouhá deskripce někdy nestačí. Tak příklad, že Cicero uvádí Allobrogy jako vzor mlčenlivosti i pro Římany (In Cat. 3, 22 — nikoliv 21 jak text i rejstřík), jest platný jen za jisté situace. Poučné jest srovnat jiné místo z Cicerona, které Sch. neuvádí, kde jest zcela jiný příklad Allobrogů, a to Allobrogů zpupných, žalujících svého vykořisťovatele. Hle, jak se na ně dívá tentokrát Cicero: Hi (Allobroges) contra vagantur laeti atque erecti passim toto foro cum quibusdam minis et barbaro atque immani terrore verborum; quod ego profecto non crede em, nisi aliquotiens ex ipsis accusatoribus vobiscum simul, iudices, audivissem, cum praecipere, ut caveretis, ne hoc absoluto novum aliquod bellum Gallicum concitaretur (Pro M. Fonteio 33).

Sch. si všímá stylistických případů mlčení (na př. paraleipsis) i toho, jak jistě okolnosti vedly k zamtlčování jistých jevů a ovlivnily sloh autorův. Tak evangelium Markovo zamtlčuje etnické zprávy a popisy, vzdálené Římu, pro který je určeno, a naopak evangelium Lukášovo, složené pro potřebu Řecka, popisuje přesně geograficky (str. 24). Tato pozování jsou významná.

Zbytečné kouskování některých příkladů a neústrojně vložené odbočky — na př. o rozluštění lineárního písma B (str. 46) — jsou na škodu této publikaci, která je cenným přínosem k poznání antických literárních zásad.

Radislav Hošek

N. A. Maškin: Dějiny starověkého Říma. II. vydání. Podle druhého ruského vydání z r. 1950 přeložili A. a Z. Silbigerovi, části převzaté z třetího ruského vydání z r. 1956 přeložila V. Boudyšová. Odborní redaktori Dr J. Burian a Dr J. Pečírka. Ilustrace vybral a textem opatřil Dr J. Frel. Vydal SNPL Praha r. 1957. Stran 748 + 12 map. Cena váz. výtisku 59,50 Kčs.

Maškinovy Dějiny starověkého Říma vycházejí již po druhé v českém překladu. Nové české vydání je pořízeno v podstatě podle téhož ruského vydání jako český překlad z r. 1952; jen některé partie byly upraveny podle třetího ruského vydání, které vydali r. 1956 A. G. Bokščanin a M. N. Maškin. V připojeném doslovu (str. 628—633) podává J. Burian dosavadní hodnocení tohoto Maškinova díla; přitom poukazuje i na některé nedostatky nejnovějšího, podstatně zkráceného, ruského vydání; podle něho byly upraveny jen ty kapitoly, v kterých došlo k vážnějším změnám a úpravám. Proti prvnímu českému vydání je nejvíce změn v II. kapitole, v níž se pojednává o historiografii starověkého Říma, a svým uspořádáním se liší v obou vydaných kapitolách VI.—IX. a XXVI.—XXVIII.

Bylo by zbytečné psát o vlastním Maškinově díle, které je v SSSR pokládáno na nejlepší sovětskou učebnici římských dějin a které bylo již roku 1953 velmi příznivě hodnoceno J. Pečirkou v I. ročníku ČSČH, str. 341—347, a ve III. ročníku časopisu Sovětská věda — historie, str. 710—715. Jde spíše o to, jakou úroveň má překlad. První vydání překonalo originál pouze svou úpravou, ale v překladu bylo mnoho závažných chyb i nepřesností, za které bylo J. Pečirkou po právu ostře kritizováno. Nové vydání, které je proti prvnímu zcela přepracováno, nezůstalo svou úpravou pozadu, ba v lecčems je i v tomto směru předstihlo, ale — a to je mnohem důležitější — jeho hlavní přednost tkví v dobrém překladu. Je to jistě zásluha překladatelů, ale přitom musíme příznivě hodnotit také práci odborné redakce, která usilovala o to, aby se českému čtenáři dostala do rukou kniha poučující co nejlépe o římských dějinách. Proto se redakce nerozhodla změnit celý překlad podle nejnovějšího ruského vydání z r. 1956, nýbrž vešla do písemného styku s M. N. Maškinem, synem zesnulého autora, a upravila pouze to, co bylo podle jejího uvážení k prospěchu knihy. A to je obrovský pokrok proti pracovnímu postupu redakce prvního vydání.

Kdežto při tomto vydání měli, jak soudím, rozhodující slovo odborní redaktori J. Burian a J. Pečírka, dávalo se při pořizování prvního vydání nakladatelství Rovnost na práci těch, kdož — podle redakčních údajů na zadní straně titulního listu — překlad prohlédli, jen jako na práci pomocnou, neboť většinou žádalo pouze o přehlédnutí vlastních jmen, a jejich připomínky, aby byl celý překlad řádně revidován, podceňovalo. Nakladatelství Rovnost tehdy nesouhlasilo ani s tím, aby se doplnila bibliografie o české práce, ačkoli šlo přece o knihu, které měli užívat jako učebnice čeští vysokoškolsí studenti. A podiváme-li se na bibliografii v druhém českém vydání (str. 635—694), můžeme s potěšením konstatovat, že i po této stránce splňuje tato kniha svůj účel lépe než vydání dřívější.

Výhrady, které přece jen k novému překladu máme, jsou spíše podružného než zásadního rázu. Mohl bych vytýkat drobná nedopatření, např. větu na str. 314, v níž se praví, že se Catilina po Sullově smrti sblížil (v orig. je был близок) se sullovci, ačkoli čteme v předešlé větě, že byl sullovcem již předtím, ale to není důležité. V lecčems sporná je však transkripce vlastních jmen. Redakce se rozhodla ponechávat je v latinské nebo řecké podobě, kdežto přídavná jména, od vlastních jmen odvozená, přepisuje česky (na př. Capua — kapujský). Této zásady se přidržuje až na několik málo výjimek (na př. Collinská brána) tak důsledně, že to někdy působí až rušivě (na př. Campania — Kampánové — kampánský, Lucania — Lukanové, Constantinopolis — konstantinopolský, Caudium — Kaudijská soutěska, Barcas — Barkovci a j.). Divím se, že se redakce nepozastavila nad takovou větou (str. 170): „Ze smluv mezi Carthagem a Římem lze soudit, že Karthagiňané přepadali města . . .“ Pokládám ostatně za zcela zbytečné, ba až násilné, psát Carthago, když sami Římané psali velmi často Karthago. Jde asi o přehlédnutí, že se vedle transkripce Pannonia, Sicilia, Umbria aj. vyskytuji Numidie, Moesie a Calabrie, přičemž bych aspoň poslední jméno psal buď Calabria nebo Kalabrie. Uznávám těžkosti, které činí transkripce jmen měst na Sicílii a v jižní Itálii. Jde o názvy